

„Denn Sprichwort in engster Bedeutung ist ein Wort, das in aller Leute Mund ist; ein Wort, das von Vielen in einerlei Verstand bei mancherlei Anlässen wiederholt wird.“

(Sailer, Johann M.: Die Weisheit auf der Gasse, Nördlingen 1987, S. 34.)

1) Přísloví, jejichž obsahy v češtině a v němčině zcela odpovídají:

Dem Kühnen hilft das Glück.

Odvážnému štěstí přeje.

Dem Mutigen winkt das Glück

Doppelt gibt, wer schnell gibt.

Dvakrát dává, kdo rychle dává.

Wie die Saat, so die Ernte.

Jak zaseješ, tak sklidiš.

Hunger ist der beste Koch.

Hlad je nejlepší kuchař.

Niemand ist ohne Fehl/Tadel.

Nikdo není bez chyby.

Morgen, morgen, nur nicht heute, sagen alle faulen Leute.

Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek.

Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf Morgen.

Frische Fische - gute Fische.

Ein heute ist besser als zehn Morgen.

Übung macht den Meister.

Cvičení dělá mistra.

Lügen haben kurze Beine.

Lež má krátké nohy.

Der Schein trügt.

Zdání klame.

Es ist nicht alles Gold, was glänzt.

Není všechno zlato, co se třpytí.

Wer zuletzt lacht, lacht am besten.

Kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe.

Ende gut, alles gut.

Konec dobrý, všechno dobré.

Kleider machen Leute.

Šaty dělají člověka.

Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben.

Nechval dne před večerem.

Wer zuerst kommt, mahlt zuerst.

Kdo dřív přijde, ten dřív mele.

Aller Anfang ist schwer.

Každý začátek je těžký.

2) Prísloví, jejichž obsahy v češtině a v němčině odpovídají jen částečně :

Wer nicht kommt zur rechten Zeit, der muss nehmen,
was übrig bleibt.

Kdo pozdě chodí, sám sobě škodí.

V tomto případě je němčina konkrétnější, říká přímo, co se člověku stane, když přijde pozdě, zatímco česká verze přísloví důsledek zobecňuje pouze na tvrzení, že si tím člověk uškodí.

Einem hungrigen Magen ist nicht gut zu predigen.

Slovy se nenasytíš.

Obě výpovědi mají opět trochu jiný význam, německá mluví o tom, že je-li člověk hladový, není schopen poslouchat něčí řeči, česká spíše pobízí k tomu, dát hladovému najíst než moc mluvit.

Es ist leicht gesagt, aber schwer getan.
Versprechen kann man viel.

Něco jiného je slíbit a něco jiného splnit. To se lehkou řečí, ale těžko udělá.
Sliby chyby.

Zde je myšlenka německého přísloví vyjádřena ironicky, zatímco čeština hovoří přímo.

Auf Regen folgt Sonne.

Nikdy není tak zle, aby nemohlo být hůř.

Česká věta vyjadřuje spíše, že situace ještě není tak špatná, zatímco její německý protějšek má v sobě naději, že bude zase lépe.

3) Prísloví, která nemají ve druhém jazyce ekvivalent :

Böse Zungen schneiden schärfer als ein Schwert.	<i>(-Zlé jazyky jsou ostřejší než meč.)</i>
Den Raben kann man nicht weißwaschen.	<i>(-Havrana není možné umýt do běla.)</i>
Denke zweimal, eh du einmal sprichst.	<i>(-Dvakrát si rozmysli než promluvíš.)</i>
Jedermanns Gesell ist niemand's Freund.	<i>(Společník každého, přítel žádného.)</i>
- - -	<i>Liná huba, holé neštěstí.</i>
- - -	<i>Po bitvě je každý generálem.</i>
Wahrheit lässt sich nicht verbergen.	<i>(-Pravda se neschová.)</i>
Was du tust, bedenke das Ende.	<i>(-Při všem, co děláš, mysli na důsledky.)</i>

4) Prísloví, která svou myšlenku vyjadřují formou obrazu :

Besser ein Spatz in der Hand, als eine Taube auf dem Dach.	Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše.
Die Augen sind der Spiegel der Seele.	Okno do srdce okno.
Man muss das Eisen schmieden, solange es heiß ist.	Železo se musí kout dokud je žhavé.
Man muss das Glück beim Schopfe packen.	Štěstí se musí uchopit za pačesy.
Wie man in den Wald hineinruft, so schallt es heraus.	Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.

5) Abstraktně vyjádřená přísloví :

Irren ist menschlich.

Mýliti se je lidské.

Schönheit vergeht, Tugend besteht.

Krása pomine, ctnost přetrvává.

Was du nicht willst, das man dir tu,
das füg auch keinem andern zu.

Co nechceš, aby jiní činili tobě, nečiň ty jim.

6) Přísloví, která mají stejný smysl, ale čeština v nich používá jiný obraz než němčina :

Bei Nacht sind alle Katzen grau.

V noci je každá kráva černá.

Zde se jedná pouze o jinou volbu zvířete a barvy, němčina užívá šedou kočku, zatímco čeština černou krávu.

Besser schielen, als blind sein.

Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše.

V tomto případě je užit zcela jiný obraz, němčina říká, že lepší šilhat, než být úplně slepý, zatímco čeština užívá známého přísloví o vrabci v hrsti.

Das schlimmste Rad am Wagen knarrt am lautesten.

Potrefená husa nejvíc kejhá.

Němčina hovoří o vrzavém kole a čeština o kejhavé huse. Čeština je hrubší a nevybíravější.

Der hinkende ist unter den Einbeinigen König.

Mezi slepými je jednooký králem.

V němčině je kulhavý mezi jednonohými králem a v češtině jednooký mezi slepými.

Der Pflug am Morgen macht die besten Furchen.

Ranní ptáče dál doskáče.

Frühe Stunde hat Gold im Munde.

Sich regen bringt Segen.

Němčina užívá obrazu o tom, že pluh dělá ráno nejlepší brázdy, dále, že ranní hodina má v ústech zlato a pospíšet si přináší požehnání, zatímco čeština mluví o ranním ptáčeti.

Der Teufel ist nicht so schwarz, wie man ihn malt.

Nemaluj čerta na zeď.

Nic není tak strašné, jak to vypadá.

Žádná kaše se nejí tak horká, jak se uvaří.

Němčina mluví o tom, že čert není tak černý, jako ho lidé malují a čeština prikazuje, aby lidé nemalovali žádného čerta na zeď.

Die Spritzen kommen oft, wenn das Haus schon abgebrannt ist. Přišel s křížkem po funuse.
Pozdě bycha honiti.

V němčině: hasiči přijdou často až poté, co dům shoří.

Gewohnheit ist König über den Verstand. Zvyk je železná košile.
V němčině: zvyk je králem nad rozumem.

Es muss ein böser Vogel sein, der in sein eigenes Nest tut. Každá liška svůj ohon chválí.
Němčina hovoří o špatném ptákoví, který kálí do vlastního hnízda, zatímco čeština volí obraz lišky, která chválí svůj ohon.

Frisch gewagt ist halb gewonnen. S chutí do toho a půl je hotovo.
V němčině: brzy se rozhodnout znamená napůl zvítězit.

Man soll die Haut nicht verkaufen, Neříkej hop, dokud nepřeskočíš.
ehe man den Bären gefangen hat.
V němčině: neměli bychom prodávat kožešinu, dokud jsme medvěda nechytili.

Ohne Fleiß kein Preis. Fleiß bringt Brot, Faulheit Not. Bez práce nejsou koláče. Kdo nepracuje, ať nejí.
Wer nicht arbeitet, soll auch nicht essen.
V němčině: Bez pile není chvály. Pile přináší chléb, lenost nouzi.

Trau, schau, wem. Důvěřuj, ale prověřuj.
V němčině: Důvěřuj, ale podívej se, komu důvěřuješ.

Wer nicht wagt, der nicht gewinnt. Risk je zisk.
V němčině: Kdo se neodvází, nemůže vyhrát

Wer sich die Suppe eingebrockt hat, muss sie auch auslöffeln. Co sis nadrobil, to si i sněž.
V němčině: Kdo si nadrobil chléb do polévky, musí polévku také dojíst.

7) Je zajímavé, že v němčině se ve více příslovích vyskytuje město Řím. Symbolizuje slavné, důležité a všemi uznávané místo. V českých příslovích už tak časté není.

Alle Wege führen nach Rom.

Všechny cesty vedou do Říma.

Mit Fragen kommt man bis nach Rom.

Kdo jazyk má do Říma se doptá.

Rom ist nicht an einem Tag gebaut worden.

Všechno chce svůj čas.

8) Dále existují přísloví, ve kterých němčina používá slovo „Esel“ (osel). Čeština však většinou myšlenku vyjadřuje jinak :

Moudřejší ustoupí, osel nastoupí.

Der Klügere gibt nach.

Wenn dem Esel zu wohl ist, so geht er aufs Eis tanzen.

Pálí ho dobré bydlo.

Wenn der Esel auch eine Löwenhaut trägt, die Ohren gucken doch vor.

Komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí.

Man kann einem Esel wohl den Schwanz verbergen, aber die Ohren lässt er vorgucken.

Wenn man den Esel nennt, so kommt er schon gerennt.

My o vlku a vlk za humny. O kom se mluvívá, nedaleko bývá.

Wenn zwei Esel einander unterrichten, wird keiner Doktor.

Hlupák hlupáka ničemu nenaučí.

9) Různá další přísloví

Alles mit Maßen.

Všeho s mírou.

Allzu viel ist ungesund.

Všeho moc škodí.

Auch kleine Dinge achte nicht geringe.

Malé ryby, také ryby.

Auge um Auge, Zahn um Zahn.

Oko za oko, zub za zub.

Aus den Augen, aus dem Sinne.

Sejde z očí, sejde z mysli.

Dem Kühnen hilft das Glück. Dem Mutigen winkt das Glück.

Odvážnému štěstí přeje.

Den Schuldigen erschreckt eine Maus.
Ein gutes Gewissen ist ein sanftes Ruhekissen.

Kdo má dobré svědomí, má dobré spaní.

Des einen Tod des andern Brot.

Škoda jednoho je zisk druhého.

Eine gezähmte Zunge ist ein seltener Vogel.
(*Jazyk na uzdě je vzácný pták.*)

Mluví stříbro, mlčí zlato.

Erst wägen, dann wagen.

Dvakrát měř, jednou řež.

Es ist leichter tadeln, als besser machen.

Po bitvě je každý generálem.

Gleich und gleich gesellt sich gern.

Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.

Gut Meinen bringt oft Weinen.

Dobrý úmysl nekončí vždy úspěchem.

Hüte dich vor jenen Katzen, die vorn lecken und hinten kratzen.
(*Chraň se před falešnými přáteli, kteří jsou jako kočka, zředu lížou, vzadu škrábou.*)

Hrát si hada na prsou.

Jeder ist seines Glückes Schmied.

Každý svého štěstí strůjcem.

Jeder Mensch hat ein Brett vor dem Kopf,
es kommt nur auf die Entfernung an.

Každý má zabeďněnou hlavu, jde jen o to, do jaké míry.

Atingo

Man muss das Eisen schmieden, solange es heiß ist.

Železo se musí kout, dokud je žhavé.

Man muss das Glück beim Schopfe packen.

Štěstí se musí uchopit za pačesy.

Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben.

Nechval dne před večerem.

Mit Geduld und Zeit kommt man weit.

Trpělivost přináší růže.

Wer wind sät, wird Sturm ernten.

Kdo seje vítr, sklídí bouři.

Wer zuerst kommt, mahlt zuerst.

Kdo dřív přijde, ten dřív mele.

Wie die Saat, so die Ernte.

Jak zaseješ, tak sklídíš.

Wie man sich bettet, so liegt man.

Jak si kdo ustele, tak si lehne.

Další literatura:

Endler, Walter : Nejznámější německá přísloví a jejich české protějšky, Praha 1996.

Pokorný, Jindřich : Zakopaný pes, aneb o tom, jak vznikla některá slova, jména, rčení, úsloví, pořekadla a přísloví, Praha 1976.

Sailer, Johann M. : Die Weisheit auf der Gasse, Nördlingen 1987.

Schmelz, Richard : Přísloví, Berlin 1989.